

Beata Jesionek-Biskupska, Elżbieta Surtel

Chasydzi przy grobie Widzącego z Lublina

Tradycja pielgrzymowania w kulturze żydowskiej¹

Cele operacyjne

Uczeń:

- nagrywa audycję radiową poświęconą kulturze żydowskiej;
- słucha powyższej audycji, sporządzając notatkę;
- czyta ze zrozumieniem teksty i odpowiada na pytania z nimi związane;
- sporządza rysunek z odpowiednim fragmentem planu Lublina, następnie omawia go na forum klasy;
- wygłasza krótki referat na temat historii starego cmentarza żydowskiego w Lublinie
- przedstawia scenkę *Chasydzi przy grobie Widzącego z Lublina*;
- zbiera i porządkuje informacje o Jaakowie Iechaku Horowitzu;
- opowiada o Widzącym z Lublina.

Środki dydaktyczne

- zadania dla każdej grupy wraz z odpowiednim tekstem (zob.: załączniki nr 1 i nr 2);
- plansza z wyrazami związanymi z kulturą żydowską (zob.: pkt 1);
- magnetofon i kaseeta z nagraniem przez uczniów audycją (zob.: pkt 1);
- teksty dla każdego ucznia (zob.: pkt 2 i załącznik nr 3);
- karton z odpowiednim fragmentem planu Lublina (zob.: pkt 4);
- rekwizyty wykorzystane w scenie przygotowanej przez uczniów (zob.: pkt 5);
- kostiumy dla aktorów – uczniów Widzącego z Lublina (zob.: pkt 6).

Odpowiednio wcześniej nauczyciel dzieli klasę na pięć grup i rozdaje im zadania (załącznik nr 1) oraz krótki tekst o lubelskim kirkucie (załącznik nr 2). Wyznacza również termin konsultacji, podczas których udzieli grupom pomocy przy realizacji zadań.

Przebieg zajęć

1. Uczniowie przepisują z planszy zawieszanej przez nauczyciela następujące wyrazy związane z kulturą żydowską: cadyk, chasydyzm, jesziwa, kwitlech, macewa, menora, ohel, synagoga, szabat, Talmud, Tora, zostawiając dwie – trzy linijki wolnego miejsca pod każdym z nich. Następnie, słuchając audycji radiowej przygotowanej przez swoich kolegów z grupy 1, uzupełniają słowniczek wyjaśnieniami powyższych terminów. Po zakończeniu zadania nauczyciel sprawdza poprawność objaśnień, odczytując głośno jedną z prac. W tym czasie uczniowie dokonują ewentualnych korekt.
2. Uczniowie otrzymują teksty 1-4 z załącznika nr 3. Czytają je cicho. Po czym grupa 2 prezentuje przygotowaną wcześniej recytację psalmu 15.
3. Uczniowie w oparciu o powyższe teksty przygotowują pisemnie odpowiedzi na pytania, które nauczyciel zapisuje na tablicy:
  - a. Do jakich miejsc pielgrzymują Żydzi? (Tekst 1 i 2)
  - b. Które z tych miejsc jest dla nich najważniejsze? (Tekst 1)
  - c. O jakich „warunkach natury moralnej” mówi psalm 15? (Tekst 4)Sformułuj je, używając zdań w trybie rozkazującym.

¹ Zajęcia mogą być przeprowadzone z uczniami klasy szóstej szkoły podstawowej, gimnazjalistami, a nawet z młodszymi klasami liceum bądź technikum. Nauczyciel może przeznaczyć na nie 45 bądź 90 minut.

Trzech chętnych uczniów odczytuje odpowiedzi. Prowadzący dokonuje ewentualnych korekt.

4. Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na fakt, iż na Lubelszczyźnie znajduje się wiele miejsc związanych z kulturą żydowską. Jednym z nich jest Stary Cmentarz Żydowski (tzw. Stary Kirkut) w Lublinie, gdzie pielgrzymują Żydzi z całego świata. Następnie grupa 3 przedstawia plan Lublina, omawiając położenie i historię cmentarza.
5. Grupa 4 prezentuje scenkę *Chasydzi przy grobie Widzącego z Lublina*. Następnie reżyser wyjaśnia sens poszczególnych czynności ukazanych przez aktorów.
6. Przedstawiciele grupy 5 – uczniowie Widzącego z Lublina – opowiadają o swoim nauczycielu.
7. Praca domowa:
  - a. Do których znanych Ci miejsc w Europie pielgrzymują chrześcijanie? Podaj przynajmniej kilka przykładów.
  - b. Dlaczego ludzie pielgrzymują? Przeprowadź z kolegą sondę uliczną. Opracuj jej wyniki.

Stary cmentarz żydowski na Kalinowszczyźnie, nagrobek „Widzącego”, 2002 r.
fot. Marta Kubiszyn

Załącznik nr 1

Zdania dla grup

Grupa 1

Nagrajcie na kasety magnetofonową audycję radiową, w której eksperci – wyznaczone przez Was osoby – udzielą wyjaśnień dotyczących następujących terminów związanych z kulturą żydowską: cadyk, chasydyzm, jesziwa, kwitlech, macewa, menora, ohel, synagoga, szabat, Talmud, Tora. Najpierw przygotujcie scenariusz audycji – niech ma ona charakter swobodnej rozmowy na temat kultury żydowskiej, a nie jedynie pytań skierowanych do zaproszonych gości (ekspertów).

Grupa 2

Przygotujcie recytację psalmu 15. Podzielcie się na dwa zespoły: chór i przewodnik chóru. Osobie o donośnym głosie i o dobrej dykcji powierzcie rolę przewodnika chóru, który będzie recytował cały psalm, robiąc przerwy po kolejnych dwu wersetach. Wtedy pozostali z Was wypowiedzą wspólnie ten werset psalmu, który uznacie za kluczowy dla całego tekstu. Stanie się on w ten sposób refrenem.

Grupa 3

Narysujcie na kartonie odpowiedni fragment planu Lublina i zaznaczcie na nim trasę prowadzącą od waszej szkoły do starego cmentarza żydowskiego. Przygotujcie też krótki referat na temat historii tego miejsca.

Grupa 4

Przygotujcie scenkę (bez słów, ale z wykorzystaniem odpowiednich rekwizytów) pt. *Chasydzi przy grobie Widzącego z Lublina*.

Grupa 5

Zbierzcie informacje, korzystając również ze źródeł internetowych, o Jaakowie Icchaku Horowitzu, zwanym Widzącym z Lublina. Następnie uporządkujcie je, nie zapominając o anegdotach z życia cadyka oraz wybierzcie dwie osoby, które, wcielając się w uczniów Horowitza, opowiedzą o swoim nauczycielu. Nie zapomnijcie o odpowiednich kostiumach dla Waszych przedstawicieli.

Stary cmentarz żydowski na Kalinowszczyźnie, nagrobek rabina Maharszala. 2002 r., fot. Marta Kubiszyn

Załącznik nr 2

„Na lubelskim cmentarzu żydowskim znajdują się (...) groby: rabiego Szaloma Szachny (zm. 1558) – twórcy lubelskiej jesziwy, ostatniego rabina generalnego Małopolski; Szloma Lurii, zwanego Maharszalem (zm. 1573) – najsłynniejszego rektora lubelskiej szkoły talmudycznej, oficjalnie mianowanego przez króla Zygmunta Augusta; rabiego Jaakowa Icchaka Horowitza, zwanego Widzącym z Lublina (zm. 1815). Dziewiątego dnia żydowskiego miesiąca Aw, tj. w lipcu – sierpniu, w rocznicę śmierci Widzącego z Lublina, do jego grobu pielgrzymują chasydzi z całego świata, ubrani w tradycyjne czarne stroje. Na grobie palą świece, kładą tradycyjne kamyczki i kwitki – listy do Boga, oraz kontemplują epitafium. Nagrobek Widzącego z Lublina wspierają po bokach okazałe kolumny, a zdobi wizerunek lwów – znak rodowy Lewitów.”

M. Denys, M. Wyszowski, *Lublin i okolice. Przewodnik*, Lublin 2000, s. 178-179.

Stary cmentarz żydowski na Kalinowszczyźnie, nagrobek Szaloma Szachny, 2002 r.,

fol. Marta Kubiszyn

Załącznik nr 3

Tekst 1

„Od czasu wybudowania Świątyni Jerozolima stała się miejscem pielgrzymek. Trzy razy w roku Żydzi z całego Izraela przybywali tam pieszo, aby ukorzyć się przed Bogiem. Wymagało to dużego wysiłku, gdyż Świątynia znajdowała się na szczycie największej góry Jerozolimy – góry Syjon. Mieszkańcy Świętego Miasta, posłuszni nakazom swojej religii, przyjmowali pielgrzymów gościnnie i służyli im pomocą. (...) W 70 r. Rzymianie zburzyli Świątynię Jerozolimską. Żydom został po niej tylko mur przyświątynny, do którego mogli pielgrzymować”.

Ścieżki Europy. Źródła naszej cywilizacji. Humanistyczne ścieżki edukacyjne w gimnazjum. Podręcznik dla klasy pierwszej, Zespół autorski, Warszawa 2002.

Tekst 2

„(...) Po zburzeniu Drugiej Świątyni i przeniesieniu głównych skupisk żydowskich poza granice Ziemi Świętej pielgrzymi nadal napływali do takich uświęconych miejsc jak: Ściana Płaczu, grobowiec patriarchów w Hebronie, groby postaci biblijnych, jak Rachela, czy czyniących cuda rabich, jak Meir. Pod wpływem kabały pielgrzymi kierowali się ku wielu miejscom pochówku świątobliwych postaci z przeszłości, wierzone bowiem, że składane tam prośby zostaną natychmiast przez dusze owych zmarłych przekazane Bogu. (...) Wiele pielgrzymek ściągały i ściągają nadal groby przywódców chasydzkich, cadyków. (...)”.

A. Unterman, *Pielgrzymka [w:] Encyklopedia tradycji i legend żydowskich*, tłum. O. Zienkiewicz, Warszawa 2000, s. 213-214.

Tekst 3

„Pewne psalmy miały przygotować pielgrzyma do wstąpienia w bramy sanktuarium, przypominając mu, że idzie na spotkanie z osobą tam mieszkającego Boga i że wobec tego musi spełnić pewne warunki, a są to warunki natury moralnej”.

Ks. T. Brzegowy, *Psalmy i inne pisma*, Tarnów 1997, s. 44.

Tekst 4

Psalm 15

*Kto będzie przebywał w Twym przybytku, Panie,
kto zamieszka na Twojej świętej górze?
Ten, który postępuje bez skazy, działa sprawiedliwie,
a mówi prawdę w swoim sercu
i nie rzuca oszczerstw swym językiem;
ten, który nie czyni bliźniemu nic złego
i nie ubliża swemu sąsiadowi;
kto złoczyńcę uważa za godnego wzgardy,
a szanuje tego, kto się boi Pana;
ten, kto dotrzyma, choć przysiągł ze swoim uszczerbkiem;
ten, kto nie daje swoich pieniędzy na lichwę
i nie da się przekupić przeciw niewinnemu.
Kto tak postępuje, nigdy się nie zachwieje.*

Biblia Tysiąclecia, Poznań-Warszawa 1980, s. 579.